

17.3.2026

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnalle
StV@eduskunta.fi

Viite: Lausuntopyyntönnä 13.03.2026, HE 2/2026 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunto

HUS-yhtymä kiittää mahdollisuudesta lausua otsikossa mainitusta asiasta.

Yleiset huomiot

Julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1397/2016 vp; ”hankintalaki”) muutosesitys sisältää muutoksen sidosyksiköiden käytön edellytyksiin sekä muutoksia hankintalain mukaisiin hankintamenettelyihin. Komissio tulee esittämään myöhemmin vuoden 2026 aikana uutta hankintadirektiiviluonnosta. Tällä tulee olemaan isoja vaikutuksia myös nyt säädettään hankintalakiin. Hankintadirektiivien sisältö on vielä auki, mutta sillä tulee olemaan olennaisia vaikutuksia kansalliseen hankintalainsäädäntöön. Hallituksen esittämät sidosyksiköiden käytön olennaiset kiristykset tulevat siis siioittumaan hankalaan aikaan.

HUS pitää kannatettavina tavoitteita hankintojen kustannussäästöistä ja tehokkuudesta. Kilpailun lisääntyminen markkinoilla edistäisi kustannustehokkaiden hankintojen tekemistä. Kilpailun lisäämistä voisikin pyrkiä edistämään ensiksi muilla keinoilla kuin hankintalakiä muuttamalla. Kilpailun lisäämistä julkisten hankintojen tarjouskilpailuissa voitaisiin edistää kehittämällä yritysten osaamista tarjouskilpailujen seuraamisessa ja niihin osallistumisessa koska julkisia hankintoja koskeva menettely eroaa olennaisesti yritysten välisestä kaupasta. Myös hankintayksiköiden hankintaosaamista ja resursseja voidaan tietenkin edelleen kehittää.

HUS kannattaa huoltovarmuuden lisäämistä lain tavoitteisiin, huoltovarmuusnäkökohdan lisäämistä hankinnan kohdetta kuvaaviin määritelmiin ja hankintojen ennakolta kilpailuttamisen mahdollisuuden lisäämistä kriisi- ja uhkatilanteiden varalta. Vaikka huoltovarmuus- ja turvallisuusnäkökohdat voidaan jo voimassa olevan lain nojalla ottaa hankinnoissa huomioon, ehdotetun muutoksen myötä tietoisuus niiden huomioon ottamisen

17.3.2026

mahdollisuudesta hankinnoissa kasvaa tarjoajien keskuudessa. Nämä ehdotetut lisäykset lakiin eivät kasvata HUSin hallinnollista taakkaa hankinnoissa, koska nämä varautumisen ja turvallisuuden näkökohdat on jo tähänkin saakka sisällytetty hankintoihin tarpeen mukaan. PK-yritysten näkökulmasta sopimusoikeudelliset velvoitteet tässäkin teemassa eivät kuitenkaan tule helpottamaan heidän tarjoamistaan.

Hankintayksiköiden hallinnollisen taakan lisääminen vähentää kilpailuttamisella saavutettavan säästön määrää. Julkisten hankintojen kilpailua lisäisi paremmin sääntelyn keventäminen eivätkä esityksen mukaiset lisääntyvät prosessivaatimukset ja valitusmahdollisuudet. Esimerkiksi osiin jakamisen osalta HUS ei kannata velvollisuutta hankintasopimuksen osiin jakamisesta kirjattavaksi lakiin. Hankintayksiköt jakavat jo nykyisen lain voimassaollessa hankintasopimuksia osiin silloin kun se on hankinnan luonne yms. seikat huomioon ottaen mahdollista, koska hankintayksiköiden intressissä on tehdä mahdollisimman taloudellisia hankintoja. Velvollisuus hankintasopimuksen osiin jakamiseen ei todennäköisesti lisäisi osiin jakamista nykyiseen verrattuna, koska ehdotetun säännöksen mukaan hankintayksiköllä kuitenkin säilyisi oikeus jättää hankintasopimus tietyillä edellytyksillä jakamatta. Ehdotetussa säännöksessä jakamatta jättämisen edellytyksissä on mainittu mm. hankinnan luonne, johon perustuen hankintayksiköt tähänkin mennessä ovat käyttäneet hankintavaltaansa päättäessään osiin jakamisesta. Hankintayksiköillä tulisi säilyä vapaa hankintavalta osiin jakamisessa.

Hankinnan jakaminen osiin ei automaattisesti tuo säästöjä, kustannustehokkuutta tai muita hyötyjä. Ehdotettu velvollisuus voi ohjata hankintayksiköitä jakamaan hankintasopimuksia osiin myös silloin, kun se ei ole taloudellisesti kannattavaa. Hankinnan jakaminen osiin voi myös vesittää hankintayksikön mahdollisuudet tehokkaalle tavalle hyödyntää sähköistä huutokauppaa koska hankinnan kohteen riittävän koon tulisi olla houkutteleva tarjoajien näkökulmasta.

HUS katsoo myös, että jos osiin jakamattomuutta koskevaan hankintavallan käyttöön kohdistuisi valitusmahdollisuus, markkinaoikeuden arviointi laajenisi koskemaan tarkoituksenmukaisuusseikkoja, jotka eivät aiemmin ole markkinaoikeudelle kuuluneet.

Jos valitusoikeus ulotetaan koskemaan hankinnan osiin jakamattomuutta, 14 päivän valitusajan tulisi alkaa hankintailmoituksen julkaisemisesta ja päättyä viimeistään tarjousajan päättyessä. Jakamisvelvollisuus ei ehdotuksen mukaan koskisi puitejärjestelyjen sisäisiä hankintoja. Poikkeus tulisi lisätä koskemaan myös dynaamisten hankintajärjestelyjen sisäisiä hankintoja. Ehdotettu valitusmahdollisuus osiin jakamattomuudesta johtaa

17.3.2026

hankintavalitusten määrän kasvuun ja viivästyttää hankintojen tehokasta toteuttamista markkinaoikeusvalituksen suspensiovaikutuksen vuoksi. Suspensiovaikutuksen vuoksi hankintayksiköt joutuvat erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon alalla lakisääteisten tehtäviensä hoitamiseksi tekemään väliaikaisia järjestelyjä markkinaoikeuskäsittelyn ajaksi, joka saattaa kestää jopa vuoden. Tällainen viivästyminen hankintaprosessissa on hankalaa sekä hankintayksiköiden että tarjoajien kannalta.

Erityiset huomiot

15 § Hankinnat hankintayksikön sidosyksiköltä

Ehdotetun 15 §:n perusteluissa on seuraava maininta: "Omistusosuutta koskeva vähimmäisvaatimus kohdistuisi ainoastaan sellaisiin sidosyksiköihin, jotka toimivat osakeyhtiömuotoisena. Omistusta koskevaa vähimmäisvaatimusta ei siten sovellettaisi esimerkiksi säätiöihin, yhdistyksiin tai kuntalain mukaisiin kuntayhtymiin. Muutos olisi kansallinen, eikä perustuisi hankintadirektiiviin."

Tämä rajausta ei kuitenkaan ilmene itse 15 §:n sanamuodoista. Lainkohta on kirjoitettu muotoon: "Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, edellytyksenä sidosyksikön käytölle on, että hankintayksikön omistusosuus sidosyksiköstä on vähintään kymmenen prosenttia, johon lasketaan omistus sidosyksikön emoyhtiöstä sekä sen tytär- ja osakkuusyhtiöistä."

Tulkintaristiriita esitöiden ja lakitekstin osalta voitaisiin poistaa lisäämällä sana "osakkeista". Alla ehdotus: "Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, edellytyksenä sidosyksikön käytölle on, että hankintayksikön omistusosuus sidosyksikön osakkeista on vähintään kymmenen prosenttia, johon lasketaan omistus sidosyksikön emoyhtiöstä sekä sen tytär- ja osakkuusyhtiöistä."

88 § Poissulkemisen edellytysten ja soveltuvuusvaatimusten täyttymisen selvittäminen

HUS on sitoutunut siihen, että hankintoja tehdään vastuullisesti toimivilta yrityksiltä, mutta käytännössä rikosrekisteri- ja muiden todistusten tarkastaminen tarkoittaa sekä hankintayksiköille että yrityksille huomattavaa hallinnollista taakkaa. HUS kannattaa sen harkitsemista, että luovuttaisiin rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä, ja sallittaisiin sen sijasta yrityksen vastuuhenkilöiden kirjallinen vakuutus. HUS katsoo, että hankintalain mietinnössä esitetyt perustelut otteiden pakollisesta pyytämisestä luopumiselle olivat hyvät ja tämä asia pitäisi vielä ottaa uudelleen valmisteluun (HE 2/2026, kohta 6.3).

17.3.2026

Toissijaisesti HUS ehdottaa, että pakollisiin poissulkuperusteisiin liittyviä rekistereitä ylläpitävät viranomaiset veloitettaisiin säädöksellä tekemään yhteistyötä ja perustamaan sekä ylläpitämään sähköisen rekisterin, jonka avulla rikosrekisteriotteiden ja mahdollisuuksien mukaan muiden pakollisten poissulkuperusteiden tarkastamista helpotettaisiin. Esimerkiksi Tanskassa on tällainen viranomaispalvelu tarjolla.

Rikosrekisteriotteiden ja muiden todistusten tarkastaminen manuaalisesti, lukuisista eri lähteistä, aiheuttaa hankintayksiköille ja suurelle määrälle tarjoajia merkittävästi tuottamatonta työtä. Pakollisiin poissulkuperusteisiin liittyvät selvitykset ja todistukset ovat lisäksi kokemattomalle tarjoajalle haastavia, ja voivat nostaa kynnystä tehdä tarjouksia julkisiin hankintoihin

101 § Kansallisesta hankinnasta ilmoittaminen

Ehdotetun 101 §:n mukaan hankintayksikkö ei voisi enää toteuttaa kilpailutuksia ainoastaan englanninkielisillä hankinta-asiakirjoilla. Jatkossa olisi aina julkaistava myös suomen- tai ruotsinkielinen versio ainakin hankintailmoituksesta, mikä tulee lisäämään turhaa hallinnollista taakkaa ja kustannuksia. Tämä on turhaa työtä etenkin niissä tilanteissa, missä ainoat tarjoajat ovat englannin kielellä operoivia toimijoita. Pykälän tekstiä tulisi ainakin selkeyttää siltä osin, että koskeeko kieliversiovaatimus ainoastaan hankintailmoitusta vai muitakin hankinta-asiakirjoja.

Kansallisiin hankintoihin säädetään jälki-ilmoitusvelvollisuus pakolliseksi. Jälki-ilmoitusvelvollisuus tulee aiheuttaman merkittävän lisätyön hankintayksiköille. eForms -lomakkeen täyttäminen velvollisuuden täyttämiseksi on aikaa vievää ja yhden jälki-ilmoituksen tekeminen nykyjärjestelmillä vie aikaa yhdestä tunnista useisiin tunteihin. HUS kannattaa tiedolla johtamisen edistämistä, mutta jälki-ilmoitusvelvollisuuden kustannukset jäävät hankintayksiköiden kannettavaksi ja ilmoitusvelvollisuuden toteuttamisesta saatava hyöty jää epäselväksi.

124 § Hankintamenettelyä koskeva kertomus

Ehdotettu 124 §:n 12 kohdan lisäys tarkoittaa hallinnollista lisätyötä hankintayksiköille. Tämän lisätyön tarpeellisuus tulisi punnita suhteessa kustannussäästöjä koskevaan tavoitteeseen. Ehdotettu pykälä on tarpeeton koska laissa säädetään jo tarjouspyynnön ja hankintapäätöksen sekä hankintailmoituksen sisällöistä ja vaadittavat tiedot tulisi ilmoittaa näissä asiakirjoissa, ei erillisessä hankintamenettelyä koskevassa kertomuksessa.

17.3.2026

125 § Hankintamenettelyn keskeyttäminen

HUS-yhtymä pitää kilpailutuksen uusimista avoimessa menettelyssä ja yhden tarjouksen tilanteissa lähes yksinomaan ylimääräistä hallinnollista taakkaa aiheuttavana uudistusehdotuksena ja erityisen haitallisena ja byrokraattisena hankintayksiköiden toiminnan kannalta. Hankintayksiköillä on oikeus päättää millaista palvelua tai tavaraa ne hankkivat. HUSin kokemusten mukaan yhden tarjouksen tilanteiden taustalla on pääsääntöisesti kilpailun puute tai vähäisyys markkinoilla. Joillakin aloilla markkinat ovat yksinkertaisesti hyvin keskittyneet, eikä keskittymiseen voi hankintalailla juurikaan vaikuttaa. Vastaavan tai lähes vastaavan kilpailutuksen tekeminen heti aiemman perään ei siis tuota parempaa lopputulosta. Tarjoajilla on tarvittaessa mahdollisuudet kehittää omaa tarjontaansa.

Ehdotetut muutokset hankintalakiin eivät lisää kilpailua markkinoilla, eivätkä tuo säästöjä hankintayksiköille. Markkinakartoituksia tehdään jo nykyisin laajasti ja hankintoja jaetaan osiin mahdollisuuksien mukaan. Esimerkiksi HUSissa viimeksi kuluneen vuoden aikana markkinakartoitus/tietopyyntö/kutsu markkinavuoropuheluun tehtiin 95 %:ssa sellaisista EU-hankinnoista, joissa markkinatilanne ei ollut tiedossa. Kilpailutuksen keskeyttämisvelvoite yhden tarjouksen tilanteessa johtaa tarpeettomiin markkinakartoituksiin markkinaoikeusriskin välttämiseksi silloin, kun markkinatilanne tunnetaan.

Ehdotettua pykälätekstiä olisi joka tapauksessa selkeytettävä sen suhteen, että vaatimukset eivät tulisi koskemaan liitteen E mukaisia hankintoja (ml. Sote-palvelut).

Nykyisen hankintalain 108 §:n kumoaminen ei ole tarpeellista

Nykyistä hankintalain 108 §:ää ollaan kumoamassa kokonaan. Pykälän kumoamisen yhteydessä myös sen taustalla olevat hyvät perustelut sote-hankintojen joustavalle toteuttamiseksi menettävät merkityksensä. Pykälän perusteluissa on ollut hyviä seikkoja, joita lain soveltaja on voinut hyödyntää sote-kilpailutusten joustavuuden perustana. Pykälä on myös korostanut sote-erityislainsäädännön huomioon ottamista hankintoja tehtäessä. Hallituksen esityksessä ei ole korvaavia kohtia nykyisen 108 §:n ensimmäisen ja kolmannen momentin osalta. Ensimmäisen momentin mukaan ”...palveluhankinnoissa hankintayksikön on otettava huomioon kyseistä palvelua koskeva lainsäädäntö. Sosiaali- ja terveyspalvelujen hankinnassa palvelun käyttäjien yksilöllisten ja pitkäaikaisten sekä toistuvien hoito- tai sosiaalipalvelujen turvaamiseksi hankintayksikön on otettava huomioon käyttäjien erityistarpeet ja kuuleminen siten kuin muualla laissa säädetään.”. Kolmannen momentin mukaan ”Pitkäkestoisia hoito- ja asiakassuhteita koskevan sosiaali- ja terveyspalvelun hankinnassa hankintayksikön on määritettävä sopimusten kesto ja muut ehdot

17.3.2026

siten, että sopimuksista ei muodostu kohtuuttomia tai epätarkoituksenmukaisia seurauksia palvelun käyttäjille.”. Hallituksen esityksen mukaan ” Hankintayksiköiden tulee sosiaali- ja terveystalaita hankkiessaan noudattaa hankintalain lisäksi myös sektorilainsäädännön vaatimuksia. Säännösten kumoaminen on perusteltua myös siksi, että markkinaoikeuden käsiteltäväksi ei voi saattaa palvelun laatuun kohdistuvaa valitusta, vaan niiden osalta noudatetaan sektorikohtaista sääntelyä.”. Vaikka asia on kuten tässä hallituksen esityksen kohdassa kuvataan, on nykyisen 108 §:n sisältö ollut omiaan ja hyvä työkalu vaikuttamaan sote-palveluhankintojen tarjouskilpailujen laatuun parantavasti.

Timo Martelius

hankintajohtaja

HUS-yhtymä, konsernipalvelut